

Kép- és hangtechnikai eszközök a büntető eljárásban

Korunk technikájának hallatlanul gyors fejlődése hatást gyakorol egész életünkre, átalakítja munkavégzésünk feltételeit, betört magánéletünkbe és nem hagyta érintetlenül a büntető eljárást sem.

Egyre tökéletesebb műszaki eszközök állíthatók a bűnmegelőzés szolgálatába. Korszerű nyomozás nem képzelhető el modern közlekedési-, hírs- és adatátviteli- vagy nyilvántartási-, ügyvitel-, valamint büntetőtechnikai eszközök igénybevétele nélkül. A műszaki fejlődésnek köszönhetően megsokszorozódtak az igazságügyi szakértők lehetőségei, bevonult a technika a tárgyalóterembe is: hangrögzítő eszközök helyettesítik a jegyzőkönyvvezetőt, számítógépek teszik lehetővé az eligazodást a bonyolult ügyek irathalmazában vagy a hatályos jog labirintusaiban. E vívmányok azonban arra is alkalmasak, hogy "totálisan szétverjék a magánszférát."¹

A technikai eszközök büntető eljárásbeli alkalmazásának lehetőségeit a jogi elemzésnek ezért sokoldalúan kell vizsgálnia, ellenőrizve, hogy mi a hatásuk:

— a bizonyítási eszközök keletkezésére, rögzítésére, bizonyítási jelentőségükre és értékelésükre;

- az eljárás résztvevői személyiségéhez fűződő jogok érvényesülésére;
- az eljárás gyorsítására és hatásfokának emelésére.

A fényképezés

Százötven éve indult útjára a büntető fényképezés, mindössze három évvel azután, hogy megszületett a daguerotypia. A párizsi sajtó már 1841-ben hírül adta, hogy a rendőrség minden őrizettest lefényképez² és még ugyanebben

¹ Gerd Jauch: Kriminaltechnik – Hilfe oder Gefahr für den Bürger? In: Der Sachbeweis im Strafverfahren. BKA, Wiesbaden. 1979. 87. p.

² A.D. Maximilian Julier: 50 Jahre Kriminaltechnik. Kriminalistik, 1952, Heft 22.

az évben Németországban is megkezdtek a bűnözők fényképezését.³ A magyar rendőrség 1887-ben látott hozzá a fényképanyilvántartás felállításához.⁴

A múlt században készültek az első helyszíni felvételek, a vérnyomok első mikroszkópiai fényképei, megkezdtek a boncolások és az ismeretlen holttestek fényképezését, sőt megjelentek és eredményt is hoztak először a betörésnél, majd egy bank elleni rablótámadásnál az automatikusan működésbe lépő fotocsapdák is. A századfordulóra több európai országban létrejöttek a tudományos fényképezés igazságügyi alkalmazásának feltételei és a szakértők által készített felvételeken láthatóvá váltak az odáig láthatatlan (kíradírozott, leöntött) szövegek. Az amatőr fotózás terjedésével megjelentek az eljárásban a nem bűnügyi célra készült, de bizonyítékként lefoglalt felvételek is.

Századunk első éveiben már kialakultak a bűnügyi fényképészet területei:

- a bűnügyi nyilvántartás céljára történő fényképezés;
- az eljárási cselekmények lefolyásának és eredményeinek rögzítése;
- a szakértői vizsgálatok módszereként és eredményük illusztrálására szolgáló fényképezés;
- a bűncselekmények megelőzését és felderítését segítő titkos fényképezés és fotocsapdák alkalmazása.

Az elmúlt másfél évszázad alatt a fényképezés lehetőségei rendkívül kiszélesedtek. A mai felvevőgépek már nem is hasonlítanak őseikre, az optikai rendszerek lehetővé teszik a mikro- és makrofényképezést és "az események megfigyelését akár falon keresztül és nagy távolságból is. Teleobjektívvel a gépírás 100 méter távolságból is lefényképezhető."⁵ Nagy fényérzékenységű és felbontóképességű filmek jelentek meg, a modern nagyítók, nyersanyagok és előhívók segítségével magas fokú színhelyesség érhető el, az előhívás és másolás jól automatizálható. elektron-optikai átalakító segítségével megfigyelhető és láthatatlan infravörös sugarak felhasználásával le is fényképezhető, hogy mi történik a sötétben. A fejlődés fontos eredménye, hogy a fototechnikai módszerek "a bizonyítás szempontjából lényeges rögzítő funkciójukon túl – analitikai eljárásként új információk feltárására is" alkalmasakká váltak⁶ és új lehetőségeket teremtettek a kriminalisztikai szakértői vizsgálatok számára.⁷

³ Wolfgang Beese: Zur Geschichte der Polizeiphographie. Kriminalistik, 1964. November.

⁴ Pálmai Józsefné: A bűnügyi nyilvántartások kialakulása, fejlődésük szakaszai, fejlesztési célkitűzések. In: Múlt, jelen, jövő a kriminál-informatikában. Szerk.: Dávid Gábor, Pálmai Józsefné. Budapest, 1987. 8. p.

⁵ Gerd Jauch: i.m.

⁶ Vass Kálmán – Pusztai László – Kriston László: A krimináltechnika a felderítés és a bizonyítás szolgálatában. In.: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. 23. Budapest, 1986. 440. p.

⁷ Kriston László – Kriston Lászlóné: Fototechnikai módszerek alkalmazása a kriminalisztikában. In: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. XII. Budapest, 1975.

A jogászok korán felfigyeltek a foto-optikai eszközök alkalmazásában rejlő lehetőségekre, és immár százhuszonöt éve annak, hogy megjelent az első átfogó mű a fényképek hasznosításáról a büntető eljárásban.⁸ Ez az idő sem volt azonban elég ahhoz, hogy az eljárásjogászok közös nevezőre jussanak a fényképek helyének meghatározásában a bizonyítási eszközök között.

A szemle tárgyáról, "ha lehetséges és szükséges" felvételt kell készíteni [Be. 84.§ (2)], "de hogyan ismerkedik majd meg a bíróság és a felek a fényképpel, arról a törvény hallgat. Biztos, hogy a fénykép, akárcsak a szemléről felvett jegyzőkönyv: törvényileg megengedett bizonyítási eszköz, de nem olvasható fel..., legfeljebb felmutatható, mint a tárgyi bizonyíték... Ez a fénykép azonban nem tárgyi bizonyíték!"⁹ Ezzel szemben több szerző is úgy véli, hogy igenis tárgyi bizonyíték a fénykép, mivel "nem tartalmaz közvetlen gondolattartalmat"¹⁰, ismét mások szerint pedig a "fénykép nem szemletárgy, csak a szemle segédeszköze."¹¹ Sokan sorolják az okmányokhoz, mivel "valamely önmagán kívül eső releváns tény ... bizonyítására használható".¹²

Az ellentmondó nézetek azzal függenek össze, hogy a fénykép ugyanolyan jánuszarcú, mint az irat, az eljárásban különböző módon "viselkedhet", hol dokumentatív, hol pedig tárgyi jellege kerül előtérbe.

A fényképezés a bizonyíték rögzítésének kontaktusmentes módja, a származékos bizonyítási eszköz készítésekor alkalmazott optikai eljárás az eredeti nyomot – több más rögzítési módszer alkalmazásától eltérően – nem változtatja meg. Ez nagy előnyük a foto-optikai szakértői vizsgálati módszereknek is.

Az eljárásjogászok rendszerint kiemelik a fényképezés "gépies tárgyilagosságát", a helyszín és a nyomok "hű és időtálló" rögzítésének lehetőségét, de ugyanakkor aláhúzzák, hogy objektivitása és pártatlansága függ a bűnügyi fényképészttől is,¹³ a fénykép értékét befolyásolják a felvétel készítőjének "látása és szándékai" is.¹⁴

A gépiesen tárgyilagossá fénykép nem tudja igazolni saját eredetét, eljárási cselekmény jegyzőkönyvének kell tanúsítania készítésének vagy megtalálásának körülményeit. A hatósági tanúk azonban – ha nem polaroid eljárást alkalmaztak – csak később, az előhívás és másolás után, vagyis akkor írják alá a jegyzőkönyvet, amikor már nem biztos, hogy megbízhatóan tudják

⁸ Karl Theodor *Odebrecht*: Die Benutzung der Photographie für das Verfahren in Strafsachen. Berlin, 1864.

⁹ *Király Tibor*: Büntetőítélet a jog határán. Budapest, 1972. 138. p.

¹⁰ *Hámori Vilmos*: Tárgyi bizonyítékok a polgári perben. Jogtudományi Közlöny, 1970. 2-3. sz. 105. p.

¹¹ Eberhard *Schmidt*: Lehrkommentar zur Strafprozessordnung und zum Gerichtsverfassungsgesetz. Teil II. Erläuterungen zur Strafprozessordnung. Göttingen, 1957. 20. p.

¹² *Finkey Ferenc*: A magyar büntető eljárás tankönyve. Budapest, 1908. 283. p.

¹³ *Pusztai László*: Szemle a büntető eljárásban. Budapest, 1977. 377. p.

¹⁴ *Király Tibor*: i.m. 65. p.

összehasonlítni a tárgyak eredeti állapotáról megőrzött emlékképeiket a fényképekkel.

Egyes országokban a fényképésznek kell tanúként vagy szakértőként vallomást tennie a felvételek készítésének körülményeiről.¹⁵ Az USA több államában egyre inkább olyan gyakorlat alakul ki, hogy "fényképész készíti ugyan a felvételeket, de nem tesz vallomást azok hitelértelmségéről. Bebizonyosodott, hogy a helyszínre eisőnek érkező rendőr jobban tud tanúskodni a fényképek megfelelőségéről, mint a fényképész."¹⁶

A fényképek eljárásbeli szerepét nemcsak a bizonyítás, hanem a személyiséghez fűződő jogok szempontjából is tanulmányozni kell, különösen a magánszférába való behatolásra alkalmas technikai eszközök gyors fejlődése kapcsán.¹⁷

Az emberi kép és képmás "a személyiség megvalósításának és érvényesítésének az eszköze."¹⁸ A személy ezzel kapcsolatos rendelkezési jogosultságát védi a Polgári törvénykönyv, mikor előírja, hogy képmás nyilvánosságra hozatalához — nyilvános közszereplés kivételével — az érintett személy hozzájárulása szükséges. A szabály alól kivétel tehető a hatóság engedélyével "nyomós közérdekből vagy méltánylást igénylő magánérdekből."

Nemkívánatos joghézagnak tekinthető, hogy a jogszabály nem határozza meg, mely bűncselekmények számítanak ebből a szempontból súlyosaknak, és miben rejlik az a "nyomós közérdek vagy méltánylást igénylő magánérdek", amely felmentést adhat a publikáláshoz való beleegyezés kikérésének kötelezettsége alól. Ilyen lehet például, ha a rendőrség a lakosság segítségét kéri körözött személy kézrekerítéséhez, eltűnt személy felkutatásához vagy a károsultak jelentkezését várja.

Ez vonatkozik a titkosan készített felvételekre is. Rejtett kamerák alkalmazása "önmagában — a felhasználástól, a nyilvánosságra hozataltól függetlenül is — illetéktelen behatolást jelent a személyiségi érdekkörbe...", azonban "a nyomozó hatóság rendelkezése értelmében — súlyos bűncselekmény esetében — megengedett a rejtett fényképezés... és fel lehet használni a büntető eljárásban."¹⁹ Erre azonban törvényi felhatalmazást kellene kapnia a rendőrségnek. Természetesen a "tolvaj, aki idegen területre akar behatolni, nem hivatkozhat arra, hogy személyiségi jogait megsértették, amikor rejtett kamerával figyelték, hozzájárulása nélkül lefényképezték..."²⁰ Arra is lehetőség van, hogy a helyiséget jogszerűen használók figyelmét megfelelő módon felhívják a

¹⁵ Harold Pountney: Police Photography. Elsevier. Amsterdam, London, New York, 1971.

4. p.

¹⁶ Basic Police Photography. Szerző nélkül. Kodak Publication. II. Ed. Rochester, NY, 1964. 72. p.

¹⁷ Sólyom László: Polgárjog és polgári jog. Jogtudományi közlöny, 1984. december.

¹⁸ Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban. Budapest, 1979. 513. p.

¹⁹ Törő Károly: Az emberi személyiség védelme jogrendszerünkben. In: Emberi jogok hazánkban. Szerk.: Katonáné Soltész Márta. Budapest, 1988. 156. p.

²⁰ Törő Károly: Személyiségvédelem... 550. p.

fényképezés tényére. Így például egyes amerikai bankokban "kétlencsés kamera egyidejűleg és egy filmkockára veszi fel a benyújtott csekket és azt a személyt, aki benyújtotta. Ez esetben a szabadságjogok sérelméről sem igen beszélhetünk, mert a kétarasnyi magas fényképezőgép-állványon nagybetűs felirat hirdeti: Az ön védelmére bizalmasan kezelt fénykép készül önről és erről az ügyletről."²¹

A hangrögzítés

Az elektromágneses hangrögzítés történelme 1898-ban kezdődött, ekkor készítette el Poulsen dán fizikus "telegraphone" nevű készülékét, amelyben egy milliméter átmérőjű acélhuzal volt a hanghordozó. A mágneses réteggel borított hangszalagok 1935-ben jelentek meg, ezek tökéletesített válfajai vannak még ma is forgalomban.²² A hangfelvétel bizonyítási célra történő igénybevétele szempontjából kiemelkedő jelentőségű a hang analízisét és a szakértői hangazonosítást lehetővé tevő számítógépes műszerpark megjelenése.²³

A rögzített hang igen gyorsan bekerült a tárgyalóterembe: 1906-ban használták először bizonyítékként, annak igazolására, hogy egy szálloda közelében elhaladó vonat zavaró zajt okoz.²⁴

A büntető eljárásban szerephez jutó hangszalag rendszerint verbális formába öntött információt rögzít, ebből természetesen adódik bizonyításbeli szerepének az iratéhoz hasonló megítélése. "A meghatározott hanggal való azonosítás szempontjából a hangfelvétel a szűkebb értelemben vett tárgyi bizonyítékkal esik egy tekintet alá, különösen akkor, ha a kérdéses személy hangját is hangszalagra veszik összehasonlítás, azonosítás céljából. Ugyanez áll akkor is, amidőn a felvett szavakból, azok tartalmából a személy bizonyos tulajdonságára (ideg- és elmeállapotára) kell következtetni. A hangfelvétel alkalmas értelmes beszéd rögzítésére is, amikor a gondolat tartalom kinyilvánítása tekintetében az okiratokkal esik azonos elbírálás alá."²⁵

A hangszalag a fentiek kívül betöltheti az eljárási jegyzőkönyvezés segédeszközének, sőt esetenként a jegyzőkönyv helyettesítőjének a szerepét is. A hangfelvétel az elhangzottakat a jegyzőkönyvnél rendszerint sokkal részletesebben tartalmazza. Szerintünk csak a szemlén, bizonyítási kísérleten és egyéb nem kihallgatás-jellegű eljárási cselekményen készült hangfelvétel tekinthető a jegyzőkönyv fajtájának, ugyanis a jegyzőkönyvben foglaltak mindig a

²¹ Vance Packard: A lemeztelenített társadalom (The Naked Society). In: Feltörekvés, reklám, szexualitás Amerikában. Válogatott írások. Budapest, 1971. 314. p.

²² Christian Koristka: Magnettonaufzeichnungen und kriminalistische Praxis. Berlin, 1968.

²³ Harry Hollien: Voice Recognition. In: New Technologies and criminal Justice. 38th International Course in Criminology. Montreal, 1988. 180-229. p.

²⁴ E.F. Klauwell: Die Urkundenfälschung an Tonaufnahmen nach schweizerischem und deutschem Strafrecht. (Diss.). Basel, 1957. 1. p.

²⁵ Hámori Vilmos: i.m. 108. p.

jegyzőkönyv fajtájának, ugyanis a jegyzőkönyvben foglaltak mindig a jegyzőkönyv vezetőjének pszichikumán átszűrve tartalmazzák a benne foglaltakat, a vallomás hangfelvétele ezzel szemben tárgyi bizonyítékként tanúsítja a kihallgatás nyugodt körülményeit, és okiratként tartalmazza a vallomást.

A hangszalag "közvetíti a bírósághoz a hang csengését és a nyilatkozó személy beszédmódját",²⁶ sőt a kihallgatás légkörét is, de "ha fel is hangzik a tanú hangja a tárgyaláson, a hangszalag akkor sem a tanú, a reprodukálás nem az aktív személyiség teljesítménye."²⁷ A közvetlenség és a szóbeliség elveit sértené, ha a hangszalag lejátszása helyettesítené a vallomást.

Az érintett személy hozzájárulása nélkül készült hangfelvétel felhasználása — személyiségi jogsérelem. Kétséges a titkos felvételek perbeli felhasználhatósága a polgári eljárásban,²⁸ más azonban a helyzet a büntető ügyekben, különösen ha a felvétel a törvényes keretek között készült. Titkos hangrögzítésre a büntető eljárásban elsősorban telefonlehallgatás során kerül sor. A jogállamokban a törvények pontosan szabályozzák, hogy ki, mikor, milyen bűncselekmény nyomozásánál alkalmazhat személyi jogok érvényesülését korlátozó eszközöket és módszereket, s közöttük a telefonlehallgatást.

A telefonlehallgatás nemcsak a megcélzott személy, hanem családtagjai, lakótársai, esetleg munkatársai, barátai, üzletfelei, vagyis az őt hívó olyan emberek jogait is sérti, akikre a gyanúnak még halvány árnyéka sem esett, a lehallgató készülék ugyanis nem tud szelektálni. A gyanúsított magánéletének vagy vállalkozásának sem tartozik minden titka a nyomozásra. Ha pedig a gyanú nem igazolódik be, akkor vétlen személy jogait korlátozta a hatóság.

A gyanúsítottal az eljárás minden szakaszában ismertetni kell jogait, védője is segíti azok érvényesítését, panaszt tehet a sérelmesnek talált intézkedések ellen, és végső soron bírósághoz is fordulhat jogorvoslatért. A telefonlehallgatás esetén mindez legfeljebb csak utólag lehetséges — ha egyáltalán tudomásukra hozzák az érdekelteknek, hogy milyen helyzetbe kerültek.

A legtöbb államban a büntető eljárásjogi törvénykönyv szabályozza, hogy milyen esetekben lehet telefont lehallgatni. A büntető törvénykönyv pedig bűncselekménynek nyilvánítja ezeknek a szabályoknak a megsértését. Magyarországon átmenetileg az igazságügyi miniszter engedélyezheti a lehallgatást. Ez hosszú távon nem tartható fenn, nem válhat ugyan tömegessé a telefonok lehallgatása, de ezzel még nem igazolható az engedélyezési hatáskör ilyen fokú korlátozása. Szükség lenne viszont az alkalmazás körülményeinek törvényi meghatározására.

²⁶ Hans-Joachim Weinmann: Das Tonband als Beweismittel im Strafprozess. (Diss.). Hamburg, 1959. 13. p.

²⁷ Wolfgang Habn: Ton- und Bildträger als Beweismittel im Strafprozess. (Diss.). München, 1964. 52. p.

²⁸ Székely László: A titkos hangfelvételek perbeli felhasználhatóságáról. Jogtudományi Közlöny, 1988. 11. sz.

Edison alkotása a mai filmfelvevő és filmvetítő gépek őse (1893). A Lumiere-fivérek 1895 decemberében nyitották meg Párizsban az első nyilvános mozit, és 1928-ban jelentek meg az első hangosfilmek. A technikai fejlődésnek ez az új eredménye is szerephez jutott a büntető eljárásban.

Az első világháború befejezésének évében szerelték fel a porosz rendőrség filmlaboratóriumát. Századunk húszas éveiben a szőlősgazdák zavargásainál használta először a francia rendőrség a filmfelvételeket a szervezők személyazonosságának megállapítására. 1934-ben a Sándor király ellen Marseilles-ben elkövetett merénylet nyomozásánál nagy segítséget nyújtott a filmhíradó tanulmányozása.²⁹ Korunkban a Kennedy elnök ellen elkövetett merénylettől a brüsszeli Heysel stadionban lejátszódott futballdrámáig, és azóta is majdnem minden tömegeket megmozgató eseménnyel kapcsolatos bűncselekmény nyomozásánál szerephez jutnak a filmfelvételek az elkövetők leleplezésében.

Nem sérti a személyhez fűződő jogokat filmfelvételek készítése ilyen alkalmakkor, mivel a nyilvános gyűlés "a közélet része, az állampolgár kilép a nyilvánosságra, az információk itt már nem magánéletéhez tartoznak...", a nyilvános eseményekre "a hatóságoknak a rendezvény vagy annak vezetése által nem korlátozható belépési joguk van... s egyben joguk van az esemény megfigyelésére is. A fényképek készítése a megfigyelés módja, a közbiztonság fenntartását szolgálja..."³⁰

Jogi irodalmunk mindig elismerte, hogy nem sért személyiségi jogokat felvételek készítése tömegrendezvényeken, amennyiben "az ábrázolás nem egyénies jellegű... hol merő véletlen, ha valaki a képben felismerhetően benne ül".³¹ Vitatott viszont, hogy az ilyen tömegfelvételekről kiemelhető-e egy-egy személy képe. A kérdés jogilag helyes megoldását kereste a Pesti Központi Kerületi Bíróság (I. P. 51 655/1981. sz.) abban az ügyben, amelyben a felperes azért nyújtott be keresetet, mert hozzájárulása nélkül megjelent a fényképe egy folyóirat címlapján. A kifogásolt "Extázis" című felvételen, amely egy rockfesztiválon készült, a fiatalember barátja nyakában ülve hallgatja a zenét, szinte egész testével átvéve annak ütemét és hangulatát.

A Bíróság úgy foglalt állást, hogy a nagy tömegeket vonzó nyilvános koncerten való részvétel nemcsak a zenekar vagy az énekesek, hanem a közönség számára is nyilvános közszereplést jelent, és így az ott készült felvételek nyilvánosságra hozatalához nem szükséges az érintett személy hozzájárulása.

²⁹ A.D. Maximilian *Julier*: i.m. 29. p.

³⁰ Hans Ulrich *Evers*: Das allgemeine Persönlichkeitsrecht im öffentlichen Recht und die Aufnahme von Lichtbildern zur Überwachung von Versammlungen. In: Festschrift für Reinhardt. Köln, 1972. 386. p.

³¹ *Kolosváry* Bálint: Az arckép és a jog. Szeged, 1927. 9. p.

A nyilvános közszereplés ilyen értelmezése "a törvényben meghatározott kivételes szabály meg nem engedhető kiterjesztését jelenti."³² Közismert tény, hogy a nagy tömegrendezvényeken felvételeket készítenek a fotóriporterek, filmeznek a híradások. Ebből kiindulva – véleményünk szerint – helyesebb megoldáshoz jutunk, ha abból indulunk ki, hogy az ilyen rendezvényen való megjelenés egyben a résztvevőknek a felvételeken való szerepléshez adott hozzájárulását is tanúsítja.

Hatályos jogunk nem tiltja a fényképezést és a filmezést a bírósági tárgyaláson, ismeretes viszont, hogy ez tilos az Egyesült Államokban és több európai országban, ahol a bírósági tudósításokban csak rajzok jelennek meg. Ma már egyre több híve van az ilyen szabályozásnak.³³ A bíróság tagjaira különösen nagy súllyal nehezedik a közvélemény nyomása, valahányszor a híradó részt vesz a tárgyaláson. A jelenlévők személyiségéhez fűződő jogait is sérti a felvételek készítése, hiszen gyakorlatilag lehetetlen mindegyikük hozzájárulását beszerezni. A villanólámpák, reflektorok fénye, a fényképezékek, operatőrök mozgása zavarja a tárgyalást, eltereli a résztvevők figyelmét, egyesek közülük játszani kezdenek a kamerák előtt, nem természetesen viselkednek, azt mondják, ami választott szerepüknek és a nézőközönség általuk fontosnak tartott része elvárásainak megfelelően.

A filmezés, mint a jegyzőkönyvezés kiegészítője vagy helyettesítője nem tudott igazán elterjedni. Nehézkés volt a felvételek készítése, az előhívás és a filmek bírósági vetítése. Az amatőrök kezében is jól használható videotechnika megjelenése megváltoztatta a helyzetet. A kriminalisták hamar felismerték, hogy milyen előnyös a könnyű kezelhetőség, az előhívás szükségletelensége, a felvétel minőségének azonnali ellenőrizhetősége valamint a kép és hang szinkronja. A helyesen felvett videofilm hitelesen adja vissza a kihallgatás atmoszféráját, teljességében mutatja be a bizonyítási kísérletet, hézagmentesen rögzíti a helyszínt. A modern videonyomtatók megjelenésével lehetővé vált az ügyirathoz fűzhető papírképek készítése is a videofilm képkockáiról. A modern készülékekbe beépített idő-kód generátorok gyakorlatilag kizárják a videofelvételek nyomtalan megvágását vagy összemását.

A videotechnika előnyeit igyekeznek az eljárásjog minél jobban kiaknázni. Nagy-Britanniában például a nemi erkölcs elleni bűncselekmények gyermekkorú tanúit és sértettjeit lehetőleg nem idézik a bíróságra, a tárgyaláson inkább vallomásuk videofelvételét vetítik le.³⁴

Az USA számos államában a hetvenes évek eleje óta alkalmaznak "élő videoközvetítést" az előkészítő tárgyaláson. A letartóztatásban lévő terheltet nem vezetik elő a bíróságra, hanem a rendőrség vagy a börtön TV-szobájában foglal helyet. A vádirat ismertetése, a kizárásra vonatkozó javaslat meghallgatása, az óvadék ellenében történő szabadlábra helyezés és a tárgyalás napjának kitűzése

³² Törő Károly: Az emberi... 155. p.

³³ Sepp Rieder: Ist der "Medienjustiz" mit Gesetzen beizukommen? In: Schriftenreihe des Bundesministeriums für Justiz. 45. Wien, 1986. 489. p.

³⁴ Tackling Crime. Szerző nélkül. Home Office. London, 1989. 20. p.

– sőt egyes bíróságok előtt még a vádalku is – úgy történik, hogy a bíróság, az ügyész, valamint a terhelt és védője egymást látják és hallják, a kommunikációt a TV-berendezések kölcsönösen biztosítják.³⁵

Magyarországon különösen az előzetes letartóztatás elrendeléséről szóló végzés meghozatala előtt lehetne célszerű az ügyészség és a bíróság számára az őrizetben lévő terhelt videomeghallgatása.

A videotechnika felhasználásával indult útjára a digitális képfeldolgozás, amely alapvető változásokat hoz az igazságügyi szakértői tevékenységbe, a bűnügyi nyilvántartási rendszerekbe és a helyszíni szemle eredményeinek rögzítésébe.

A televízió képernyőjén megjelenő képpontok fénysűrűségük mért értékének megfelelően számokkal jellemezhetők (ún. világosságkód) illetőleg színes képnél minden képpont a háromn alapszínnek megfelelően 3 összetevőből álló szinkódvektorral alakítható. Az úgy létrejött digitális (számokká alakított) kép, csak nagy tárkapacitású és sebességű számítógéppel dolgozható fel, hiszen a felbontás finomságától függően 1-10 millió, egyenként 6-12 számjeggyel jellemzett képpontból áll.³⁶

Ma már megoldott a kép átalakítása televíziós rendszer közbeiktatása nélkül is ún. fotodigitalizáló berendezés segítségével, sőt megjelentek a piacon olyan fényképezőgépek, amelyek a képet nem filmre, hanem mágneslemezre rögzítik elektronikus úton. Az ilyen kép előhívás nélkül azonnal továbbítható telefonvonalon pl. a helyszínről az ügyeletre. A lézerekplemezen mintegy 50.000 állókép tárolható és egy másodpercen belül elérhető. Megoldhatóvá vált pl. fényképek automatikus kikeresése a bűnügyi nyilvántartásból személyleírás alapján.

A digitális képfeldolgozás tette lehetővé az ujjnyomat nyilvántartás automatizálását. A kriminalisztikai szakértők mindig képi információkkal dolgoznak, pl. összehasonlítják a kérdéses iraton lévő kézírást a gyanúsított próbairásával. Ugyancsak képi információt dolgoz fel mikroszkópos vizsgálatai során a biológus- vagy a vegyész-szakértő. Munkájuk számítógépes támogatása szintén csak a digitális képfeldolgozás segítségével oldható meg.

Az okmányszakértő ma még igen bonyolult foto-optikai, elektron-optikai és kémiai módszerekkel hozza létre azt a hasznos kontrasztot, ami szükséges, hogy a láthatatlan, leöntött, kivakart szöveget olvashatóvá tegye. Ilyen, és ehhez hasonló képhelyreállítási és képjavítási feladatok is hatékonyan oldhatók meg digitális képfeldolgozási módszerekkel. Közülük különösen fontos a geometriai korrekció, amelynek segítségével helyreállíthatók a perspektivikus hibából vagy más okból bekövetkezett torzulások, megállapíthatóvá válnak a valóságos méretarányok, összehasonlíthatókká tehetők az ugyanarról a tárgyról különböző

³⁵ Ray Surette: Video Technology in Criminal Justice: Live Judicial Proceedings and Patrol and Surveillance. In: New Technologies and Criminal Justice. 38th International Course in Criminology. Montreal, 1988. 407-422. p.

³⁶ Álló Géza – Hegedűs Gy. Csaba – Kelemen Dezső – Szabó József: A digitális képfeldolgozás alapproblémái. Budapest, 1989. 61. p.

szemszögből készített felvételek. Ma már elérhető áron is beszerezhetők olyan berendezések, amelyek segítségével automatizálható a helyszínen felvett fényképek alapján a helyszínrajz készítése.

A digitális képfeldolgozás igen fontos alkalmazási területe a mesterséges képalkotás (image construction). Alapja egy új művészeti ágnek – a számítógépes grafikának – megsokszorozza a TV műsorok, reklámfilmkészítők, formatervezők lehetőségeit, automatizálhatóvá teszi nyomtatott áramkörök szerkesztését, és még számtalan más területen szolgálhatja az alkotó embert. Nem fog azonban sok örömet okozni a kriminalistáknak! A mesterséges képalkotás ugyanis lehetővé teszi a fényképek olyan tökéletes hamisítását, amelyet ma még nem lehet kimutatni.³⁷ Elterjedésével jócskán megcsappan a fénykép bizonyítási jelentősége, hiszen mindig felmerülhet az a gyanú, hogy nem a valóságot tükrözi, hanem mesterséges képalkotás terméke.

IMRE KERTÉSZ

VISUAL AND AUDIO TECHNOLOGIES IN SUPPORT OF CRIMINAL JUSTICE

(Summary)

1. The highly developed forensic techniques have to be analysed not only from point of view of their evidentiary proof, but of their influence on the efficiency of criminal proceedings and – last not least – of their accordance with protection of human rights.

2. An important direction of modern technical development is in connection with audio and video recording. Video and audio technics may have important role in recording certain actions of the procedure. The use of video and audio devices and hidden cameras for surveillance of communications by mail and telephone may violate the right to privacy, home and correspondence. The use of them have to be strictly regulated.

3. The development of image analysers enabled the transformation of analogous signs into digital signs and their examination by pattern recognition. Thus the procedure came to be apt to help by solving criminalistic tasks where the essence is the comparison of visual informations – like for instance examinations of handwriting or constructing automated fingerprint identification systems.

³⁷ Fred Ritchin: *In Our Own Image. The Coming Revolution in Photography. How Computer Technology Is Changing Our View of the World.* New York, 1990.